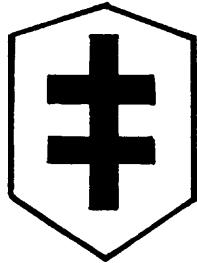

ВАЮЙ, НАРОДЗЕ, ЗА СВАЕ ПРАВЫ! – К. Каліноўскі

З А
В О Л Ю
Б А Ц Ъ-
К А Ў-
Ш Ч Ы Н Ы

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

S V A Z H A Y – Magazine, published twice-a-year by Liaison Comm. of Byelorussian War Veterans
Address: K S B V, 57 Riverdale Ave. Toronto, Ont. M4K 1C2

Год I

Лістапад, 1974

№ 1

ПЕРШАЯ СУСЬВЕТНАЯ СУСТРЭЧА БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНАЎ

Першая Сусьветная Сустрэча Беларускіх Вэтэранаў адбылася 17-га й 18-га жнівня, 1974-га году ў ангельскім горадзе Манчэстары. Удзельнічалі ў ёй быўшыя беларускія вайскоўцы зь пяці краінаў: Аўстраліі, Англіі, Гішпаніі, Канады й Францыі. Мэтай Сустрэчы было съяткаваньне 30-х угодкаў заснаваньня Беларускага Краёвае Абароны і ўшанаваньне памяці тых Беларусаў, што змагаліся й аддалі сваё жыццё за волю Бацькаўшчыны. Справа арганізацыі й дзейнасці беларускіх вэтэранаў была важным пунктам на парадку дня.

Два камітэты займаліся падрыхтоўкай Сустрэчы. Пропагандай і плянаваньнем займаліся камітэт з Таронта, які выдаў чатыры бюлетэні. Манчэстарскі камітэт у васноўным плянаваў гаспадарку Сустрэчы.

Каля паўднё ў суботу, 17-га жнівня поўнілася гоманам зала царквой Жыровіцкае Божае Маці. Сустракаліся людзі, што па дваццаць ці трыццаць гадоў ня бачыліся. Цёплыя абдымкі, згадкі. Шмат з іх не пазналі адзін другога. Эмоцыям далі вольную руку.

Адбылася рэгістрацыя й каля гадзіны другой нарады Сустрэчы адчыніў старшыня презыдыуму сп. Х. Кажаневіч. Малітву сказаў а. Янка Пякарскі. Удзельнікі праспявалі жаўнерскую песнью-малітву "Беларусь – наша Маці-Краіна". Памяць тых, што аддалі жыццё за волю Бацькаўшчыны, ушанавалі хвілінай цішыні.

Сп. Кажаневіч пачарзе прадставіў усіх прысутных. Былі прачытаныя прывітаныні: ад Галавы БАПЦ, Мітрапаліта Андрэя, ген. Я. Сажыча, БНР, Справы Вэтэранаў, а. Смаршчка ад Беларусаў Бэльгіі. Зь няведамых прычынаў на час ня прыйшлі высланыя прывітаныні ад Аб'еднання Беларусаў Новай Паўдзённой Валіі, Галоўнай Управы БАЗА і Згуртавання Беларускіх Вэтэранаў, адзьдзелу ў Нью Браншвіку.

Сп. А. Качан з Сыднэю, Аўстраліі, выказаў думкі ў пажаданьні ад Аб'еднання Беларусаў Новай Паўдзённой Валіі. Прачытаў лісту аўстралійскіх Беларусаў, што асобна перадавалі прывітаныні Сустрэчы, сябром ці суродзічам. Асабістое прывітаньне суродзіча з Сыднэю ўказана ім думкі глыбака кранулі прысутных. Удзельнікі чулі цёплыя, сяброўскія слова Віктара Сянькевіча з Гішпаніі й Міхася Наўмовіча з Парыжа. Сп. Я. Міхалюк вітаў Сустрэчу ад Згуртавання Беларусаў Вялікай Брытаніі. Сп. Я. Бунчук асьветчыў, што ён прысутнічае на Сустрэчы як прыватная асоба, але выказаў пажаданьні ад БВФ. Сп-р

Антон Маркевіч прывітаў Сустрэчу ад рэдакцыі "Беларуса" й управы "Пагоні", а сп. К. Акула вітаў ад Згуртавання Беларусаў Канады. Ен-жа перадаў і даручанае яму прывітаныне ад старшыні Беларускага Нацыянальнага Аб'еднання ў Таронце, сп. Язэпа Пітушкі.

У справаздачах з розных краінаў выявілася, што бальшыня беларускіх вэтэранаў за межамі акупаванай Бацькаўшчыны ня была і ня ёсьць арганізаванай

Частьціц удзельнікаў Сустрэчы перад царквой Жыровіцкае Божае Маці ў Манчэстары.

што між быўшымі беларускімі вайскоўцамі рэдка калі ёсьць сувязь. Няма ніякага вэтэранскаага прэсавага воргану. Адно ў ваколіцах Нью Ерку ёсьць зарганізаваныя беларускія вэтэраны. Старшыня Беларускага Вызваленага Фронту ў Англіі, сп. Бунчук лакладна пайфармаваў пра характар і дзейнасць БВФ у Вольным Сывеце.

Сп. К. Акула вярнуўся да першых думак, што нарадзілі ініцыятыву Сустрэчы, затрымаўся над працай і рознымі перашкодамі на шляху да яе рэалізацыі. Ня было ніякай цэнтральнай арганізацыі, значыцца й каардынацыі дзеянняў беларускіх вэтэранаў за межамі паняволенай Бацькаўшчыны. Ня было беларускай вэтэранскаій прэзы. Заданынем Сустрэчы ёсьць напраўіць некаторыя недахопы.

На гэту тэму трывала даўгая дыскусія. Агульна прысутныя згадзіліся, што ня трэба тварыць ніякай

новай арганізацыі. Пастаноўлена выбраць Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў (КСБВ). Камітэт даручана выдаваць беларускі вэтэранскі часапіс, зарганізаваць Вайсковы Архіў. Галоўным заданнем КСБВ, як гаворыць сам назоў, будзе сувязь. Камітэт мае прapanаваць існуючым беларускім вэтэранскім адзьдзелам і паасобным сябром свае паслугі ў галіне сувязі, інфармацыі, зборы архіўных вайсковых матар'ялаў ды выдаецтва. КСБВ мае стаяць на апартыйным грунцыце. Ен ня ёсьць ніякай, ужо амаль прыказачнай, трэцяй ці каторай сілай.

Каб КСБВ мог працаўца, сябры яго мусціць быць у блізкім кантакце, найлепш калі жывуць побач. Адна галосна прызнаўшы яго значны ўклад у арганізацыю Сустрэчы, удзельнікі выбрали старшынём КСБВ пісьменьnika K. Акулу, сябрам – Антона Маркевіча. Ім даручана ў Тарон্�ցе запрасіць да працы яшчэ аднаго ці двух сябров.

Сп. Шыркоўскі прачытаў прапанаваныя рэзалюцыі на каторыя былі прынятыя папраўкі. Старшыня нара

Прэзыдым Сустрэчы падчас нарадаў.

даў пайнфармаваў аб заўтрашній праграме. На гэтым нарады скончыліся. Тут-же зараз загучэлі беларускія вайсковыя песні. Хіба даўно, вельмі даўно, дый ці наагул калі гучэлі яны так прыгожа й заўзята на гэтым гасцінным абтоку.

У няздзюлю рана адбыліся Службы Божыя ў дзвівёх беларускіх цэрквах Манчэстару: у царкве Святога Мікалая служыў а. М. Іскрыцкі, а ў царкве Жыровіцкае Божае Маці – а. Прат. Янка Абабурка і а. Янка Пякарскі. Прыехала больш вэтэранаў і гасцей з розных мясцовасцяў Англіі. У цэрквях плылі да Бога шчырыя малітвы за волю Беларусі, за народ беларускі ў дома й на выгнаньні, за церпячых, слабых і гаротных, за моцных, змагарных і вытрывальных. Каб дапамог Усяышні скраціц пакуты Беларускага Народу, вярнуў яму волю, а беларускім вэтэранам у Вольным Сывеце прыспорыў здароўя й сілай у працы для вызвалення й дабра Бацькаўшчыны. Пра патрэбу падтрымання Беларуское Царквы гаварыў а. Прат. Янка Абабурка, жадаючы ўдзельнікам Сустрэчы плённае працы й посьпехай.

Яшчэ ўчора Янка Калбаса правёз памятную дошку, якую ён у бальшыні праектаваў дый дагледзеў, каб на адпаведны час яе зрабілі. Цяпер-жа яна, закрытая, стаіць на століку пры царкоўнай сцяне. Два святыя пасьвячаюць яе. Збоку вэтэранны трymаюць брытанскі й беларускі сцягі. Мясцовая маладая Беларуска Вэраніка Янцэвіч, "Mіс Белараша", паволі адкрывае палатно. Чытаем: "Тым, што працавалі, змагаліся й памерлі, каб жыла Беларусь". Уверсе над напісам — агоня, па кутох — беларуская сцяга. Унізе — напіс паангельску. Першая Сусъветная Сустрэча Беларускіх Вэтэранаў, асабліва-ж нашы грамады з Манчэстару й Брадфорду такім чынам ушанавалі памяць змагароў за волю Беларусі. Зробленая зь цвёрдага пластикі, дошка займе пачэснае месца на царкоўнай сцяне.

Перад царкою аматары-фатографы муштруюць "народ", ветліва просьчы, каб цясьней, раўней стаяў, каб усыміхнуўся адзін ці другі, каб на здымках гэны дзень утрываліць. Але да здымкаў не ўдаецца сабраць усіх. У царкоўнай залі даўно запрашальна чакаюць застаўленыя ядою сталы і залі хутка напаўняеца радасным гоманам, уzechаю вялікае сустрэчы, якім спадарожнічае сяброўскі ціск рукі, дыскрэтны целунак, таварыскі шлён па плячы. Пры дзъвярох маладыя дзяўчата прышпільваюць кожнаму на грудзі спэцыяльна выданыя для Сустрэчы йстужкі.

Малітвай "Ойча наш" а. Прат. Янка Абабурка распачынае абед. Прыходзіць супольны тост віна за здравоўе ўсіх прысутных і за еднасьць усіх нацыянальных сілаў у змаганні. Тымчысам яшчэ прыходзяць суродзічы, што былі ў царкве Святога Мікалая й напаўняеца залія. Пасьля абedu сп. Х. Кажаневіч дае слова пісьменьніку Каастусю Акулу для дакладу.

Старшыня КСВБ характерызуе мэты Сустрэчы, падчырківае яе агульнанацыянальны харктар, згадвае мерапрыемствы, якімі займеецца новавыбраны камітэт, заклікае ўсіх да актывізацыі ў працы. Асноўная ўвага дaeцца харктарыстыцы поўнай амаральнасці маскоўскіх акупантаў Беларусі, высокай маральнасці й адданасці Беларускаму Народу сяброў беларускіх збройных сілаў падчас апошніяе вайны. Присутнія слухалі даклад зь вялікім зацікаўленнем, колькі разоў сакавітымі воллескамі падчырківалі сваю згоднасць з аўтаравымі думкамі. Сп. Шыркоўскі чытае зъмест пропанаванае рэзалюцыі, якая апрабуеца аднагалосна.

Сп. Гай дэ Пікарда, сябра ўправы Англа-Беларускага Таварыства вітае Сустрэчу. Англія першая дала прытулак беларускім выгнанынкам пасля апошняе вайны, каха наш ангельскі прыяцель і, мусіць, не выпадкова беларускія войскоўцы з розных краінай Вольнага Съвету выбрали Англію для сваегістарычнае Сустрэчы. Для яго ў шматлікіх Брытанцаў Беларусы зрабілі немалы гонар і ён жадае гасцям і вэтэрнам посьпехаў у працы ў будучыні.

Приходзяць шматлікі падзякі й беларускі нацыянальны гімн. На прапанову сп. Х. Кажаневіча, на выданыне новага часапісу сабралі 125 хунтаў і 24 пэны. Беларускія нацыянальныя й вайсковыя песні съпявалі перад прамовамі на банкеце й пасъля іх.

Удзельнікі Сустрэчы аднагалосна згодны, што пра-
грама прайшла зь вялікім посьпехам і ня было ніякіх
груповых дысанансаў. Съмела сказаць можна тым
нашым суродзічам, што духова былі прысутнымі ў
Манчэстары й жадалі, каб Сустрэча прайшла ў атмас-
фэры шырокай талеранцыі розных поглядаў, у духу

ЗВАЖАЙ

3

апартыйнасці, еднасьці мэтаў і добрага, сяброўскага супрацоўніцтва, што якраз так і сталася.

Тыя з нас, якім даводзілася арганізація нацыянальныя ўрачыстасці ведаюць якая нялёгкая гэта праца. Посьпех Сустрэчы трэба заўдзячваць доўгай і напорнай працы шматлікіх людзей. Найбольшыя заслугі, а таму й найбольшыя падзякі належалі нашым съвятаром ды сябром вэтэрнам з Манчэстару й Брадфарду, перадусім актыву зь мясцовых беларускіх клюбаў. Беларускі Клуб з Манчэстару і Брадфарду пакрылі кошты банкетаў, памятнае дошкі, дэкарацыі й іншыя. За вялікую й адданую працу падрыхтоўкі Сустрэчы найбольшая падзяка належыцца сябром Камітэту Сустрэчы з Манчэстару, а. прат. Янку Абабурку й яго выдатнай матушкы, жанчынам, што рыхтавалі харчы й іншае, моладзі, што прыйшла на помоч.

Блізкія й далейшыя госьці чуліся як у сябе дома, скроў апякаваліся імі сумленныя й працавітыя людзі. Гэта й ёсьць найбольшая заслуга нашых суродзічаў з Манчэстару й Брадфарду. Яны добра ўпісалі сябе на мапу выдатных беларускіх эміграцыйных падзеяў.

Зацікаўленым суродзічам гэтта падаём да ведама што зь ініцыятывы сп. Янкі Калбасы быў запрапанаваны сувэнір Сустрэчы. Будзе ён у хворме малога шчыта з выбітай на мэталі Пагоніяй ды напісанам пра месца й дату Сустрэчы. Будзе каштаваць два хунты.

У нядзелю вечарам і наступнай раніцы нашы бляжэйшыя й заакіянскія суродзічы, пакідаючы гасцініны беларускі Манчэстар, запрашалі мясцовых Беларусаў да сябе ў будучыні, можа на іншыя сустрэчы, а калі гэта немагчыма, жадалі супольнай і найбольшай сустрэчы на вызваленай Бацькаўшчыне.

Дай, Божа, няхай так станецца!

Фрагмент залі Сустрэчы падчас абеду.

РЭЗАЛЮЦЫІ

ПЕРШАЙ СУСЬВЕТНАЙ СУСТРЭЧЫ БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНАЎ

Мы, беларускія вэтэраны, сябры Беларускага Краёва Абароны й іншых беларускіх вайсковых фармацыяў на Бацькаўшчыне, сябры хаўрусьніцкіх войскаў, што змагаліся падчас Другой Сусьветнай Вайны на Захадзе, жыхары й грамадзянне Аўстраліі, Бэльгіі, Вялікай Брытаніі, Гішпаніі, Злучаных Штатаў Амэрыкі, Канады, Нямеччыны й Францыі, сабраўшыся на Першай Сусьветнай Сустрэчы Беларускіх Вэтэранаў у Манчэстары ў днях 17-га й 18-га жнівеня 1974-га году ў амбяркаўшчыне съвітацію Беларускага Народу ў дома й на выгнанні, гэтым съцвярджаю і заяўляем:

1. Беларускі народ на тэрыторыі гэтак званай Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, а таксама на выгнанні ў Савецкім Саюзе ды на беларускіх этнографічных тэрыторыях, прымусова й бяз згоды нашага народа перададзеных суседзям Масквой, ня мае сяньня асноўных вольнасцяў, што яму належалі паводле боскіх і прыродных правоў. Наадварот: маскоўскі таталітарны рэжым, пры дапамозе свае каляніяльнае палітыкі выкарыстоўвае прыродныя й людзкія багацці Беларусаў для яго эканамічнае й культурнае загубы.

Пры помачы прыгоннае систэмы ў сельскай гаспадарцы і ў індустрыі, русыфікатарскае палітыкі ў школьніцтве й марксісткае ў асьвеце, антырэлігійнае й антынароднае ў духовым жыцці маскоўскі каляніяльны рэжым намагаецца выкараніць апрычнасць нашага народа ўва ўсіх дзялянках духовага жыцця з канчатковай мэтай уліцця яго ў так званую "новую савецкую нацыю". Эканомія БССР плянуєща чужым і варожым нашаму народу рэжымам на карысць маскоўскага каляніяльнае імперыі, а не дабрабыту беларускага народу.

2. Беларускі народ на працягу паваенных гадоў ці раз прадэманстраў ў супраціў маскоўскай палітыцы. Доўгое, цяжкое й напорнае змаганьне вядзенне асабліва ў галінах культуры й асьветы. Новыя пакаленія беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, асьветнікаў і навукоўцаў ня толькі ня стала памочнікам антынароднае антырэлігійнае палітыкі пануючай Камуністычнай Партыі, але шмат разоў выступала ў вабароне ўсіх карэнных інтарэсаў свайго паняволенага народу там, дзе гэта было магчыма. Рух супраціў акупацыйнаму каляніяльнаму маскоўскаму рэжыму ў Беларусі расьце.

3. 25-га Сакавіка, 1918-га году Беларускі Народ праз дэмакратычна паклікану Раду Беларускага Народнае Рэспублікі абвесціў Беларусь вольнай і незалежнай дзяржавай. 27-га чэрвеня 1944-га году Беларускі Народ на Другім Усебеларускім Кангрэсе пацвердзіў пастановы з 1918-га году да свае волі й незалежнасці.

Мы просім урады вольных заходніх дэмакратычных краінаў, а таксама навукова-інтэлектуальны съвет памагчы беларускаму паняволенаму народу ў ягоным змаганьні за вызваленіе й маральна падтрымка ў гэтым змаганьні. Гэтае маральнае падтрыманьне асабліва калі яно выказана ведамымі навукоўцамі, грамадзкімі, палітычнымі й культурнымі дзеячамі, мае вялікі палітычны патэнцыял. Адначасна дзякуем за ту почам Беларускаму Народу дый нашым эмігрантам, у тым ліку перадусім нашым вэтэранам, якую ўрады й культурна-палітычныя дзейнікі краінаў нашага цяперашняга месца пражывання выказалі дагэтуль.

4. Закліаем беларускія вэтэранскія арганізацыі ў Вольным Сьвеце, ўсіх беларускіх вэтэранаў падтрымка ў нашу ініцыятыву для арганізацыі й актывізацыі нашага вэтэранскага жыцця, наладжаньне цеснага контакту ў супрацоўніцтва між намі па ўсіх краінах Вольнага Сьвету, прыняцця мераў для выдання вэтэранска-вайсковай літаратуры, арганізацыі архіву Беларускага Войска, рэгістрацыі нашых сяброў і іншых, звязаных з гэтым мерапрыемствам.

Нашае цеснае супрацоўніцтва й ажыўлен'не нашае дзейнасці ёсьць абсалютна неабходнае для прысьпешання вызвалення Беларускага Народу з-пад акупацый чырвонае маскоўшчыны.

ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ У ЗМАГАНЬНІ!

ПРАМОВА НА СУСТРЭЧЫ БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНАЎ

На другі дзень Першай Сусьеветнай Сустрэчы Беларускіх Вэтэранаў, падчас акадэміі, наш пісьменнік сп. К. Акула меў даўжэйшую прамову, зъмест якой гэтта падаём.

Сабраліся мы тут учора й сяньня з трох кантынэнтав, каб ушанаваць вялікую гістарычную падзею – трыццаты ўгодкі ўтварэння Беларускай Краёвай Абароны, каб абміркаваць спосабы й мэты нашай вэтэрранской працы ў будучыні.

Між прысутных хацелася-б бачыць шмат больш нашых сяброў вэтэранаў. З прычынаў адлегласці й іншых няма іх сярод нас. Падчас падрыхтоўчых працаў у наш арганізацыйна-ініцыятывны камітэт прыходзіла шмат лістоў з усіх куткоў съвету прыблізна наступнага зъместу: "На вялікі жаль, ня будзем на Сустрэчы. Але просім уважаць, што мы сваймі сэрцамі будзем разам з вамі, што духовна будзем з вамі прысутныя."

Так, Паважаныя Сябры, нас гэтта на залі ёсьць шмат больш, чымся можна палічыць, бо запраўды з намі духовна прысутнічае вялікая колькасць наших суродзічаў вэтэранаў з цэлага съвету.

У жыцці народаў бываюць моманты ці перыяды, калі пульс іхных імкненняў выразна адчуваецца ў нейкіх мясцох. Гэтак, прыкладна, у навейшай гісторыі пульс імкненняў беларускага народу выразна адчуваўся на Першым і Другім кангрэсах. На Паўночна-Амэрыканскім кантынэнце пульс імкненняў нашае эміграцыі з Канады й Злучаных Штатаў выразна відаецца кожныя два гады падчас сустрэчай Беларусаў Паўночнае Амэрыкі. Сяньня пульсам нашага народу – прынамся тэй часткі яго, што съведама імкнецца да вольнасці й незалежнасці свае бацькаўшчыны – ёсьць наша Сустрэча. З аднаго боку нас сочыць цэляя беларуская эміграцыя, а з другога боку тыя, што нашу бацькаўшчыну трymаюць у няволі. Ня грэшачы съціпласцю, трэба сказаць, што сэрца беларускага народу сяньня ў Манчэстары, тут у нас на залі. Вы самі, пэўне-ж, памяркуеце ці я пераўялічваю.

Доўгімі гадамі атакі маскоўскіх паўзуноў зь Менску – розных прокшаў, багуноў, ружкоў-ружыцкіх і шмат іншых – канцэнтраваліся на наших вэтэранах, вайсковых дзеячох. Акупанты наше бацькаўшчыны добра ведаюць, што мускуламі народу ёсьць ягоная армія. Такім чынам ганьбаваньне наших вайсковых дзеячоў, беларускіх вайсковых сілаў і вайсковой традыцыі нашай было і астаецца іхнай асноўнай мэтай. Вось чаму яны пільна прыглядаюць і прыслухоўваюць што й дзе робяць беларускія нацыянальныя вайскоўцы. Я пераканааны, што іхнія вушы й вочы ёсьць і сяньня гэтта між нас.

З другога боку, як я раней сказаў, бальшыня наших суродзічаў вэтэранаў (дый ці толькі вэтэранаў) сяньня духовна з намі. І Сустрэчу гэту мы наладзілі на аснове апартыйнасці. Есьць у нас адна і адзіная аснова, наш агульны выходны пункт – любоў да бацькаўшчыны й жаданьне скарачэння ейных цярпенняў ды ейнага поўнага вызвалення. Сустрэча гэта важная ня толькі таму, што сабраліся мы прыгадаць вялікія ўгодкі ўтварэння Беларуское Краёвае Абароны ды ушанаваць

памяць наших суродзічаў, што аддалі жыццё за волю бацькаўшчыны, а яшчэ й таму, што мы разважалі пра спосабы й шляхі нашага будучага супрацоўніцтва з мэтай падтрымання й замацавання беларускіх вайсковых традыцый.

Іншыя сябры гаварылі ці будуць гаварыць пра гісторыю арганізацыі БКА й іншых беларускіх вайсковых фармацыяў. Уважаю сваім ававязкам адно коратка кінуць вокам на некаторыя характэрныя выпадкі з нашага вайсковага жыцця ў мінулым і паразважаць пра нашы заданьні ў будучыні. Але яшчэ перад тым хачу затрымца над характарам, ці накш кажучы, колерам нашай Сустрэчы.

Як некаторыя з вас прыгадваюць, прапанова арганізацыі Сустрэчы нарадзілася ў верасьні 1972-га году. Мяркавалася, што Сустрэча мае адбыцца ў Клервале, у Францыі, значыцца там, дзе 29-га жнівеня, 30 год назад, Школа Камандзераў БКА ўночы зарганізавана перайшла да французкіх Макісаў. Пасля гэнай першай прапановы дайшлі шматлікія выказванні ад зацікаўленых суродзічаў. Шмат з вас чытала пра гэта ў спэцыяльна выданых намі бюлетэнях. У Канадзе й ЗША адбыліся прысьвечаныя гэтаму зборкі. Зьявіліся перашкоды харектару арганізацыйнага й ідэйнага. Даўгія гады палітыканства, пачынаючы ад канца апошняй вайны, укаранілі ў шматлікіх недавер, неахвоту, а навет і выразную варожасць. Былі й такія, – і гэтых, мусіць, бальшыня, – што мэтай Сустрэчы бачылі так званую вялікую палітыку. Былі й іншыя, што не хацелі ці не маглі ўзыняцца вышэй сваіх груповых інтарэсаў і жадалі павярнуць ўсё ў свой бок.

Самі бачыце, што гавару адкрыта й шчыра, бо калі маєм у будучыні працаўца супольна, дык як-же накш можна гаварыць? Здаецца, справу наапошку паставілі добра, вызначыўши асновай Сустрэчы апартыйны грунт. Усёроўна, на вялікі жаль, няма між нас шматлікіх сяброў вэтэранаў, якія мусілі-б тут прысутнічаць. Будзем спадзявацца, што гэта Сустрэча – адно пачатак, што яна дасьць добры прыклад, зыліквідуе некаторы недавер, пратрэ шматлікія вочы, заахвоціць шмат каго да плённай працы. Трэба спадзявацца, што яшчэ на раз будзем супольна зьбірацца й разважаць у будучыні й што зерне, супольна намі кінутае ў глебу беларускага вэтэранскага жыцця на эміграцыі добра праразасце й дасьць нядрэнны плён.

Каб гэта сталася трэба, на маю думку, пачынаць не ад так званай вялікай палітыкі, шумных дэкларацый, а ад звычайнай, штодзённай і маруднай працы, прыкладна такой як выдавецтва, збор вайсковага архіву, улік наших вэтэранаў і іншага. Мы ўчора прынялі некаторыя пастановы для зруху такой працы й трэба спадзявацца, што наши сябры сур'ёзна аднясутьца да тых пастановаў, дадуць на гэта свой час і гроши ды што далучацца да нас і тыя, што з тых ці іншых прычынаў ня ўзялі ў гэтай Сустрэчы ўдзелу.

Коратка хацелася-б сказаць пра выдавецтва. Некаторыя вайскоўцы памылкова думаюць, што заданьнем жаўнера адно змагацца з праціўнікам фізычна. Яно так ёсьць падчас вайны. А што паслья? Па адказ загляніце ў бібліятэку. Там знайдзце вялікія скарбы вайсковай літаратуры. А хто-ж яе пісаў? Ня толькі навукоўцы і пісьменнікі ці мілітарныя гісторыкі, але перадусім тыя, што ваявалі. А калі так, дык пярайдзем да наступнага пытання: што знайдзем сяньня ў бібліятэках

ЗВАЖАЙ

5

пра беларускую вайсковую мінуўшчыну? Вельмі, вельмі няшмат.

Праўда, пісалі й пішуць шмат тыя, над каторымі гаспадарыць гэтак званая "родная партыя", ды яны пішуць пра варожыя беларускаму народу вайсковыя элемэнты, а калі й пішуць пра беларускіх нацыянальных гэроў, – Каліноўскага, прыкладам, – дык спавіваюць іх у марксістоўскія пялёнкі.

Уважаю, што на беларускую нацыянальную вайсковую літаратуру трэба нам зьвярнуць асноўную ўвагу. Гэта ня значыць, што кожны з нас павінен зараз сесці за стол і пісаць свае ўспаміны, ці навет мастацкія рэчы. Некаторыя пісаць ня могуць. Але добра, калі тыя, што памятаюць шмат важнага й цікавага, запішуць гэта ды прышлюць, як сырэц, у наш агульны вайсковы архіў. Гэткі сырэц, пераважна факты, поможа некалі гісторыкам ці пісьменнікам адтварыць адrezak часу зь гісторыі Беларусі. Пра мэханіку гэткай вось працы дый іншыя заданыні вэтэранскага характару давядзенца нам яшчэ шмат ня толькі гаварыць, а шмат каго моі спанукаець да працы ў будучыні.

Адсутнасць беларускай вайсковай, перадусім мэмурнай літаратуры палягчае заданыне вышэйзгаданых мной "роднапартыйных паўзунуў". Зь беларускіх нацыянальных патрыётаў, што са зброяй змагаліся за нашу вольнасць яны зрабілі фашыстаў, нелюдзяў, найгоршых крыміналістаў, якія быццам уцяклі за межы ад народнай справядлівасці. Мяне цікавіць ня так бальшавіцкія абвінавачаныні пад нашым адресам, як тое, што некаторыя з наших добрасумленных суродзічаў і запраўды чуюць нейкую віну за тое, што змагаліся супраць Маскоўшчыны.

Калі гаварыць пра крыміналістаў, дык мы ведаем добра хто трymае наш народ у ярме. Мы ведаем і тое, што міліёны беларускіх сыноў і дачок вынішчылі маскоўская крыміналісты-акупанты. Пра гэта, бязумоўна, мы часта пішам і гаворым. Але калі гаварыць пра запраўных, – калі ўжыць гэтта бальшавіцкі тэрмін – нелюдзяў-крыміналістаў, дык паслушаем, што кажа Аляксандар Салжаніцын, калі ён прыводзіць пэўныя характеристычныя лікі: *"Да 1966-га году, – піша ён, – 86 тысяч нацыстоўскіх крыміналістаў было абвінавачана і пакарана ў Заходній Нямеччыне. У той самы час нічога падобнага не адбылося ў Усходній Нямеччыне, іэта значыць што там проста пераабулі іх у новых чаравікі; іх моцна цэніць дзяржаўная служба. Падчас тога сама-га пэрыяду ў нашай дзяржаве (згодна данных Мілітарнай Калегіі Вярхоўнага Суду) пакарана калі дзесьці чала-вец. Нас вельмі кранае тое, што адбываецца за Одрай ці Рэйнам. Але нас зусім не абходзіць і не кранае тое, што робіцца ў ваколіцы Масквы і за залёнымі платамі Сочы, або той факт, што забойцы наших мужоў і бацькоў ездзяць па наших вуліцах і што мы ўступаем ім дарогу."*

Тымчасам, калі мы ператлумачым 86 тысяч Заходніх Немцаў у нашы лікі, значыцца на аснове параўнальных лікаў насельніцтва, дык атрымаеца чверць міліёна".

Бязумоўна, да параўнанняў Салжаніцына трэба адносіцца зь недаверам. Ды ён згадвае адно лікі запраўных катаў-крыміналістаў, тых, на якіх трymаеся й трymаеца бальшавіцкі масавы апарат тэрору. Але нельга забывацца, што згодна нормаў цывілізаванага хрысьціянскага сьвету крыміналістамі ёсьць і тыя, што забіваюць ня толькі цела, але й чалавечую душу. А мы-ж добра ведаем гэтых варвараў-душагубаў, што

з нашага працавітага, волялюбнага хрысьціянскага народу вось ужо колькі стагодзьдзяў старающа выпаласкаць усё найлепшае, чалавече, сваё, дарагое, каб суродзіцы наши перасталі быць людзьмі, а сталіся робатамі гэтак званага "старэйшага брата". Мы скажам гэтым варварам-крыміналістам-душагубам: ня вам нас абвінавачваць! Прыайдзе той час, калі вольны беларускі народ, разам зь іншымі вызваленымі народамі пасадзіць вас на лаву падсудных і адбудзеца вялікая народная расплата!

Вось гэтта й адказ тым з нашых суродзічаў, якім здаеша, што яны нечым правініліся перад кáтамі нашага гаротнага народу.

Дайце-ж зірнём на сябе. Паглядзім: хто мы такія і якія наша вартасць. Можа гэткая спроба крытычнае самацэнсы паможа нам вызначыць нашу маральную вартасць.

Хачу прыгадаць некалькі эпізодаў з даўгой эпапэй Школы Камандзераў БКА, да каторай і мне давялося належыць. Мне прыемна, што між прысутных ёсьць грамада сяброў, калішніх менскіх кадэтаў, зь якімі давялося дзяліць долю й нядолю падчас вялікай, даўгой і цяжкай ваеннай дарогі, што прывяла нас у вольны сьвет. Гэтыя-ж сябры няхай будуть съветкамі, што выпадкі пра каторыя раскажу, запраўды адбыліся й што не стараюся нічога размалёўваць ці выдумляць.

Гэтак перадусім трэба памятаць, што паколькі жаўнеры Беларуское Краёвае Абароны былі пакліканы на службу бацькаўшчыны мабілізацыяй, дык Школа Камандзераў была выключэннем: усе маладыя юнакі-кадэты былі добраахвотнікамі й гэта ўжо шмат гаворыць. Яны ў цяжкі для свайго народу час, пачуўшы заклік, вялікай колькасцю зъявіліся ў Менск, каб служыць бацькаўшчыне.

Памятаю, што падчас нашага падарожжа зь Менску на Вільню і ўжо асабліва ў Усходній Прусіі рэгулярна вяліся між сабою гутаркі пра тое, як ахвітрыць Немцаў і як найлепш прыслужыцца Бацькаўшчыне. Было ў гэных гутарках шмат наўнасці й маладога гарту, але пераважаў наш здаровы, цвяроўзы сялянскі розум. Цажкасцяў, як ведама, выпрабаваныя па дарозе было аж пераз меру.

Адзін характеристык выпадак адбыўся ў Прусіі. Даку чаў голад. Мы даведаліся што належыцца нам з харчавога пайку, каторы мы звалі "фарфлюктарам" ды пераканаліся, што Немцы нас абрацца. Гэткім чынам, пасля папярэдніх абмяркаванняў, аднаго дня пастанавілі застрайкаўцаў. Афіцэраў нашых, як прыгадваю, тады пры нас ня было. Пастанову зрабілі сваю грамадаю, бязь ніякіх ініцыятыў зьверху. Калі прыйшоў загад калі гадзіны другой папаўдні ёсьці й браць той "фарфлюктар", наш звязовы (Шлюк, злаеца, прозьвішчам) доўга клікаў і гарлапаніў ды пабачыўшы, што ніхто па харчы ня йдзе, пабег скардзіцца шэфу Школы, фэльдфебалю Кацынскаму, фольксдойчу недзэ з-пад Грудзёндза. Той прыбег, пастроіў нас усіх у калёну й патрабаваў выясняць. Выступілі з калёны два юнакі, якія заяўлі, што кадэты не атрымоўваюць поўнага пайка харчоў, а таму патрабуюць выясняць чаму так ёсьць і жадаюць, каб началі ім зноў выдаваць поўныя пайкі.

Кацынскі ўзгарэўся, пачаў крычаць і зараз-жа арыштаваў ды паставіў пад зброю тых двух юнакоў. Тады зъвярнуўся да кадэтаў ды загадаў, каб усе тыя, што падтрымоўваюць дамаганыні, выказаныя юнакамі,

выступілі трох крокі наперад. Усе кадэты, за выняткам двух недалугаў, зрабілі трох крокі наперад.

Можаце сабе ўяўіць, што-б сталася, калі-б ня было такай агульной салідарнасці. Кацынскі, пенячыся са злосці, гладзіў кабуру свайго Люгера й пэўне сам застрэліў-бы тых двух юнакоў, а ўсіх іншых пастараўся-бы выслаць у нейкі концлягер.

Найбольш вымойным быў працэс пераходу Школы Камандзераў БКА да французкіх Макісаў. Гэны пераход быў добра заранізаваны і ўплянаваны. Знаў-жа, як і падчас таго страйку за "фарфлюктар" у Пруссіі, ня было з намі беларускіх афіцэраў, адно некаторыя падафіцэры. Уночы з 29-га на 30-га жнівня, 1944-га году ў Францыі, каля мясцовасці Клервал, кадэты паслалі ў горы двух кулямётчыкаў, якія адкрылі агонь дзесь каля поўначы. На гэны сыгнал кадэты адважна кінуліся на "праціўніка". Немцы-ж, мяркуючы, што страляюць французкія партызаны й бачачы, як хутка кінулася ў атаку маладое войска, пабеглі разам зі імі. Немцаў у горах абязбройлі й сказаў ім, што могуць вяртацца назад, але каб ня месціліся на тых, што асталіся. Я ведаю, што нямецкія камандзёры, каторых адпусцілі, не спаганялі злосці на кадэтах, якія асталіся. Бяручы на ўвагу тое, што шмат Беларусаў зь іншых адзінак пераходзіла на бок хаўрусьнікаў, пасля прыйшлі агульныя рэпрэсіі.

З прычынаў, пра каторыя тут няма патрэбы гаварыць, я астаўся ад групы кадэтаў, што перайшла да Макісаў. Таму мне давялося назіраць яшчэ адно харектэрнае здарэньне 26-га лістапада, гэта значыць у дзень пераходу да Французаў нашай цэлай трыццатай дывізіі ля Альткірху. Падчас навалы французскага агню, ніхто з нас нідзе не адстрэльваўся. Перачакаўшы той ураган, ды ўжо калі французская пяхота пачала наступ, мы групамі пераходзілі ў палон. І вось перад намі зявіліся Сэнэгальцы, Мараканцы, — чорныя, малыя, часта напалову ў цывільнім, а напалову ў вайсковым. Мы пазіралі на іх і пароўнёвалі да нашых рослых, зграбных, здаровых дзяцюкоў. І тады нехта з нас сказаў: "Як гэта ня сорамна да гэткай дрэні, такой швалі ў палон ісьці. Гэта-ж каб было за што ваяваць, от-бы мы і ўпсядзілі гэтай гадасці!" Нас вялі калёнай праз гарадок, а разъяранныя Французы плявалі на нас, кідаліся з ахрыцлімі крыкамі. І вось, калі падумаеш пра гэта дык запраўды яшчэ сяньня баліць. Як гэта лёгка было-б адстрэльвацца, запраўды ваяваць, калі-б за сваё. І тыя, што плявалі й кричалі на нас, ня ведалі, пэўне-ж, што нашае змаганье, каб жыць і выжыць, каб дарэмна не праліваць беларускай крыві за чужыя інтарэсы, было куды цяжэйшым за простае франтавое, фізычнае змаганье.

Ідучы ў генай калёне ў палон, мне тады прыгадалася часта ўдома чутая песня нашых новабранцаў, калі іх мабілізавалі ў польскую армію:

Вы на думайце, Палякі,

што мы будзем ваяваць.

Мы засядзем у вакопах,

самагонку будзем гнаць.

Толькі тады, у Эльзасе, ідучы ў палон, усъведаміў я вялікі сэнс народнай мудрасці ў генай песні: мы ня толькі ня будзем за вас, Палякаў, ваяваць, бо няма за каго, але яшчэ, бясъпечна засеўшы ў вакопах, будзем самагонку гнаць, значыцца будзем з вас, нашых непакліканых паноў, зьдзеквацца.

Пасля вайны, ужо ў Нью Ерку мне даводзілася доўга гутарыць з калішнім камандзерам Школы Камандзераў БКА, капітанам Чабатарэвічам. Я першы

раз тады пачуў, што шэф штабу БКА, маёр Віталі Мікула і ён сам плянавалі перавесьці нашу Школу Камандзераў на бок хаўрусьнікаў. Пляны тыя рабіліся шмат раней. Ен мяне цягнуў за язык, каб даведацца ці думка пераходу была падказана нам зьверху, ці нарадзілася між нас саміх. Паколькі мне ведама, ніхто зьверху нам думкі не падказваў. Можа нашы афіцэры не змаглі, бо іх адлучылі ад нас, паразыкідалі.

Гэты момант вельмі важны. Прыняўшы, што нашы афіцэры мелі такія пляны, — доказаў на тое, што было так як капітан Чабатарэвіч мне казаў, няма, — факт гэты набірае зусім іншай вагі. Ен гаворыць пра тое, што цвярдзілы беларускі разум, мэханізм самазахаванья, каб пасля служыць бацькаўшчыне, дзейнічаў адначасова між нашых правадыроў і жаўнерскай масы.

А ўсе тро, мной згаданыя тут выпадкі, гавораць яшчэ больш. Яны выразна съветаць пра тое, што войска наша было высокамаральнае, патрыятычнае, разважнае, адважнае, здольнае дзейнічаць арганізавана для агульнае карысці. Съветаць яшчэ й пра тое, што мы, калі зъявілася магчымасць выбару, ведалі дзе нашы ворагі й дзе прыяцелі, ашчаджалі свае сілы для будучага змаганья, перадусім і наагул мелі наўвеце дабро Бацькаўшчыны. Вось гэтта й адказ тым вышэйзгаданым бэзэсэраўскім пайзуном, што служаць маскоўскім крыміналістам. Так як мы дзейнічалі, робяць толькі людзі высокай маральнасці й вялікай духовай сілы.

Аглядаючыся трыццаць гадоў назад, сяньня можна парознаму мяркаваць, што сталася-б, калі-б Беларуская Краёвая Абарона, гаворачы панарадонаму, абрасла ў пер'е, добра станула на ногі, мела мадэрную зброя ѹ свой камандны склад. Мы ведаем адно, што была ў нас салідарнасць, вялізны патрыятызм, бязъмежная гатовасць стаць у вабароне шматлакутнага народу. Можна быць абсалютна пэўным, што не бракавала-б нам у баёх і адвагі, і ахвярнасці, і вытрываласці, і што армія наша мела-бы й вялікіх палкаводцаў і сваіх выдатных герояў. Але няма сумлеву, што й тое, што было асягнута, зъяўляецца съветай бачынай у гісторыі нашага народу. Пачатак быў добры й амбітны. І такі пачатак, у такіх цяжкіх абставінах мог зрабіць толькі вялікі й слаўны наод, каторы, устаўшы, змогаў устаць на поўны рост і зноў змагацца за свае Богам даныя права. Такі народ ніколі не загіне!

Я прыгадаў тыя збройныя сілы, якія ўтварыў наш народ на сваіх землях пры дапамозе тагачаснае беларускай ўлады. Гэта ня значыць, што народ наш, у тым ліку й мы не шануем тых нашых сяброў вэтэранаў, якім з розных прычынаў гістарычнага характару давялося змагацца пад чужымі съцягамі, у першую чаргу пад съцягамі хаўрусьнікаў на заходніх франтох. Наш народ шануе ўсіх сваіх сыноў, што змагаліся за дарагія яму чалавечыя вольнасці і ў гуртках беларускіх вэтэранаў па целым Вольным Сьвеце ёсьць месца для ўсіх беларускіх вэтэранаў, ці яны змагаліся ў Налібоках, над Дзьвінай, каля Тобруку ці пад Монтэ Касыно. Не забыўайцесь, што народ наш мае вялікія сэрцы й што ён роўна любіць ўсіх сваіх сыноў, якія не адцураліся яго, якія дбаюць пра ягоны лёс і так ці накш аддаюць свае сілы для народнага дабра.

Наапошку нельга абыйтися, каб ня прыгадаць таго часта між намі й шмат кім паўтаранага: перад намі яшчэ даўгі шлях, шмат чаго трэба зрабіць і таму трэба плянаваць на далёкую будучыню. Мы зрабілі шмат памылак, было ў нас шмат недахопаў, шмат чаго наўчыліся. Гэта наша Сустрэча, трэба спадзявацца, будзе

З В А Ж А Й

7

пачаткам новага ўздуму, яшчэ большага аб'яднанья нашых вызвольных сілаў па цэлым съвеце. У мяне, прызнаюся, ёсьць адно вельмі сыцілае спадзяваньне. А яно наступнае: наши ўчарашнія й сяньняшнія гутаркі спрычыняца да таго, што мы паважна й грунтоўна перадумаем пройдзенае, адкінем недавер да іншых, забудземся пра старасьвецкія груповыя спрэчкі, дробныя амбіті, выкінем на съметнік усялякае палітыканскаса пустазельле, катарае замінае нам у працы й паважна пачнем працаўца, каб надрабіць страчанае, каб, пакуль маем час, прынесыць ў вянок змаганьня за вызваленьне нашай Башкайшчыны яшчэ шмат якіх здабыткаў.

Нас гісторыя паставіла на вельмі асаблівых і адказных пазыцыях. Памятайма, што калі мы гэтых выгадных пазыцыяў ня выкарыстаём, калі не паможам народу ў ягоным змаганьні за той ідэал, як вялікі гені скажаў "быць ці ня быць", дык што пра нас скажуць тыя, што прыдуць пасля нас? А пра іх гаворыць наш вялікі прырок Янка Купала:

І прыйдзе новых пакаленіяў
на наша месца грамада,
судзіці суд, ці мы сумленна
жыцьцё прайшлі...

"З В А Ж А Й"

Пачынаючи выданьне нашага часапісу, няма патрэбы тлумачыць, чаму такі ці падобны не з'явіўся гадоў дваццаць таму назад. Усім, што ўліліся ў беларуское нацыянальнае жыцьцё на эміграцыі пра іэта ведама. Дзяялніка працы між беларускіх войскоўцаў была ў нас найболы запяданая.

Заданьнем Камітэту Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў (КСБВ) ёсьць перадусім, як сам назоў вызаначае, трыванье сувязі між нашымі войскоўцамі. Каб іэта рабіць, мы мусім пра сябе ведаць. Канкрэтна: што вы робіце, як жывеце, чым цікавіцеся? Дзе і ў якой войсковай адзінцы служылі? Што прыгадваеце з веенных дзеяньняў супраць ворагаў нашага народу? Хто зь беларускіх войскоўцаў жыве побач вас? Прысылайце іх адресы й дайце ім наш часапіс у руکі. Копітка гаворачы, патрэбна нам ваша помоч. Присылайце матар'ялы-успаміны, матар'ялы зь ціперашняга вайскага жыцьця, здымкі. Паведамляйце, ці можам іх выкарыстоўваць у часапісе, ці захаваць у нашым архіве.

Асноўнук увагу часапіс будзе прысьвячаць жыцьцю беларускіх ветэранаў на чужыне ды вайсковай гісторыі Беларусаў.

Пляны, пляны... Яны ёсьць. Каб іх рэалізаваць, трэба гаварыць і пра нашыя сыцілія мацымасці. Прапануем гаварыць і з нашымі вайсковымі "палітыкамі". Неабходна абмяняцца думкамі, паглядзець што ўдаца зрабіць. Уважаем, што за даньне нашых быўшых войскоўцаў на толькі быць карыснымі ў нашых рэлігійных, грамадzkих і іншых арганізацыях на эміграцыі. Бязумоўна, шмат з нас мае там вялікія заслугі. Але чаму ня даць больш увагі ветэранскаму жыцьцю?

Першая Сусьветная Сустрэча Беларускіх Ветэранаў палахала добрая пачатак у добрым кірунку. Спадзялемся, што суродзічы падтрымаюць іэтu ініцыятыву.

Тымчасам часапіс прапануем выдаваць раз на пайгоду, на восем бачын. З вашай помоччу можна будзе яго павялічыць і выдаваць часцей.

Памажы, Божа!

У С П А М І Н Ы

Што цікавага памятаеце з апошняе вайны? Дзе-б вы ня былі – на акупаванай двумя ворагамі бацькаўшчыне ў вайсковым мундзіры ці ў цывільнім жыцьці, змагаліся ў каторай хаўрусьніцкай арміі – напэўна былі съветкамі выпадкаў, пра якія варты напісаць, а можа і напісане выдаць. А калі-ж вам здаецца, што вартаснага ня маеце, дык пэўна ёсьць у вас сябры ці знаёмыя, якія штосьці могуць прыгадаць.

У беларускай паваенай нацыянальнай літаратуры, за малымі выняткамі, дарэмна шукаць будзэце дакументальнай мэмуарнай літаратуры, якая дала-б чытачу вобраз беларускага збройнага змаганьня супраць акупантаў на бацькаўшчыне, зьдзекаў і з'верства бальшавіцкіх партызанаў і Немцаў у вадносінах да нашага цывільнага насельніцтва, дзейнасці гэтак званай польскай краёвай (асабліва Лідчына й іншыя сумежныя раёны), або ўдзелу Беларусаў у хаўрусьніцкіх арміях. Трэба згадзіцца, што гэта недапушчальны прабел.

Есьць-ж між нас вялікая колькасць жывых съектак важных гістарычных падзеяў, што чулі ѹ бачылі, ды самі браўлі ўдзел у змаганьні на шматлікіх франтах. Шматлікія зь іх носяць у памяці скарбы-успаміны, што могуць быць вельмі карыснымі для гісторыкаў гэнага трагічнага для Беларусі перыяду.

Каб уяўіць вартаснік запісаных, апрашаваных і выданых успамінаў з часоў вайны, гляньма ў іншы бок.

Калініальная маскоўская акупацыйная дзейнікі на нашай бацькаўшчыне прысьвяцілі шмат сілаў і матар'яльных сродкаў, пераважна на гэтак званую дакументальную ("роднапартыйную") літаратуру, каб паказаць нашу Беларусь, як краіну бальшавіцкіх партызанаў, на сто працэнтаў ляльную Москве, што пралівала рэкі крыві, каб вярнуць зыненавіджаны єю савецкі лад, уключна з ваюючымі бязбожнікамі, канцлягерамі съмерці, праклятымі кагэбэшнікамі й сталінскімі прыгоннымі калгасамі, русыфікацыяй, духовай галечай і шматлікімі іншымі маскоўскімі "благамі".

Трэба прызнаць, што маскоўская "роднапартыйцы" пры помачы бэсэсераўскіх паўзуну змаглі паказаць ваеннью Беларусь у такім агідна-крывым съятле, што непаінфармаванаму чужынцу, або навет і нашай моладзі, што на эміграцыі вырасла, і ў галаву навет на прыйдзе думка, што Беларусь ня была абсолютна паслушная маскоўска-бальшавіцкай пачвары.

А дзе праўдзівае адлюстраванье падзеяў? Яго няма. І ў гэтym наша вялікая й непрабачальная віна. Ці мы й далей можам пакінуць гэтu дзяялніку бяз увагі? Бязумоўна, што не. Мусім выканаць свой абавязак перед нашчадкамі і неадкладна ўзяцца за працу.

У памяці нашай можа быць прыказачнае "зerne й мякіна". Як пісаць, што галоўнае, а што пабочнае?

Для прыкладу возьмем перасечную беларускую вёску Б., што ляжала на мяжы дзвеёх зонаў – партызанская і нямецкая, пры вялікім лесе (партизанская зона) і недалёка чыгункі (нямецкая). З прычыны такога палажэння вялікая вёска Б. апынулася ў трагічнай сітуацыі, бо паддягала дзвеём уладам: начнай – партызанская і дзённай – нямецкая. Наапошку, разам з усімі нешчаслівымі жыхарамі, пайшла з дымам. Каб апісаныне трагедыі вёскі Б. мела гістарычную вартасць, неабходна паказаць наступныя галоўныя элементы, ужываючы, калі магчыма, даты, прозвішчы, назовы вайсковых адзінак і іншыя факты:

- Ужыванье вёскі партызанамі, як базы для ўзрыву чыгункі.
- Партызанская рэпрэсіі неляяльнага насельніцтва вёскі й рэгулярнае абрабоўянье яго.
- Прымусовая мабілізацыя моладзі вёскі ў партызаны і ўцёкі яе адтуль.
- Контрмеры з боку беларускай адміністрацыі й нямецкіх акупантагаў.
- Ліквідацыя вёскі нямецкім карнікамі, ня гледзячы на стараныні Беларусаў выратаваць яе.

Для прыкладу, вялікай і ўдзячнай тэмай для ўспамінаў ёсьць напад большавіцкіх партызанаў на Докшыцы й Каралеўшчыну ды спалучэнне іх з адзьдзеламі Радыёнаў 23-га жнівеня, 1943 г.

Да тэмаў гэтых будзем шмат разоў вяртасца. Заштрафленых у напісаныні ўспамінаў, патрабуючых парадаў, просьмі да нас звязвартасца.

Адзін з нашых амбітных плянаў прадугледжвае, каб успаміны некалькіх аўтараў выдаць у будучыні асобнай кніжкай. На гэта ёсьць у нас сілы й сродкі. Адно трэба добраў волі й дысцыпліны ў працы.

Жадаем посьпехаў.

РАНГІ, РАНГ... РАН... РА... РРР...

Апошнім часам у нас, на эміграцыі, зноў падрос лік генералаў і палкоўнікаў. Адна крыніца (улады ці аўтарытэт?) ня хоча, як выглядае, асташца ззаду за другой.

Павышанье рангаў быўших вайскоўцаў, паколькі памяць не падводзіць, ніколі публічна не дыскутувалася. У іншых народаў албываеца нешта падобнае і выглядае, што гэта нармальнае зъявішча, так як нармальным ёсьць тое, што ўсіх заслужаных трэба неяк узнагороджваць, хашч-б гэта ўзнагарода была сымбалічнай.

Пытаюне тады трэба ставіць (а яно ў прыватных гутарках часта наверх выплывае) не пра самую інстытуцыю павышанья рангаў, а пра гэну заслужанасць. Паўстае, бачыце, небяспека, што калі ранг даеца абы каму, а часта навет (і гэткае быўвае) аднаму ці іншаму, што навет ніколі ў войску ня служыў, дык ствараеца вартая ўвагі фэльетоніста камэдыя.

Вайсковая традыцыя, уключна з нормамі павышанья рангаў ня церпіц камэдыянаў і тыя крыніцы, што даюць рангі навет сымбалічныя, ня маюць права з традыцыяў зьдзеквацца.

Але...

Варта было-б павышаць рангі перадусім тых, што актыўна працуяць у вэтэрранскіх арганізацыях. І наадварот: для падтрымання аўтарытэту гэных рангаў, а днаго ці іншага палкоўніка або генерала, што зрабіўся нікчэмным бязьдзеянікам, варта было-б здэградаваць. Вось пра дэградацыю нам яшчэ ніколі не даво двілася чуць. А ёсьць како...

Наша інстытуцыя павышанья рангаў нагадвае цяпер ведамы французкі легіён гонару або ведамую акадэмію. Некалі шчодрыя рукі так началі раздаваць гонары й крэслы розным быццам заслужаным, часта звычайным нікчэмнікам, што людзі началі шанаваць тых, якія публічна ад гонару і крэслу адмаўляліся. Да гэтага йдзе ў нас...

ЗВАЖАЙ

ЗБОРКА БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНАЎ Ү КЛІЎЛЕНДЗЕ.

Падчас сёлетняй 11-й Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амэрыкі, у нядзелю 1-га верасьня група беларускіх вэтэранаў запрасіла старшыню КСБВ, сп. К. Акулу, каб пайнфармаваў іх пра Першую Сусветную Сустрэчу Беларускіх Вэтэранаў. Старшыня КСБВ, падзякаўшы за створаную нагоду, даў вычарпальная інфармацыі пра Сустрэчу і адказаў на пытаныні.

На выданье вэтэранскаага часапісу было сабрана 50 дал. 96 ц. (кан.)

ФОНД "ЗВАЖАЙ"

На выданье часапісу "Зважай" да гэтага часу ахвяравана:

Ліста Сустрэчы ў Манчэстары	90.00	хунтаў
Сябра Украінец з Манчэстар	30.00	"
Сп. М. Наўмовіч	60.00	фр. фр.
Сп. М. Грэбень	50.00	ам. дал.
Сп. А. Кананчук	10.00	" "
Сп. А.-А., ЗША	50.00	" "
На зборцы вэтэранаў у Кліўлендзе	52.00	" "

Усяго разам у канадскай валюце 438.76 дал.

Усім ахвярадаўцам вялікае дзякую.

Асабліва вялікую падзяку гэтта выказываем сп-ру А.-А. са Злучаных Штатаў, што апрош ранейшай ахвяры на выданье бюлетэня Першае Сусветнае Сустрэчы асона ахвяраваў яшчэ ста амэр. даляраў на пакрыццё іншых коштага.

У ВАГА! Усіх беларускіх вэтэранаў і зычлівых суродзічаў просім памагчы распашираць наш новы часапіс. Цана: У ЗША ў Канадзе – 1 дал., у іншых краінах – 50 цэнтаў.

ПАД ВАШУ РАЗВАГУ

Спадзяємся, што наш съціплы часапіс у нейкай меры спрычыніцца да ажыўлення дзейнасці быўших беларускіх вайскоўцаў на эміграцыі. Мяркуем, што найлепшым сродкам да гэтага ажыўлення ёсьць арганізаваныя контакты.

Выходзячы з гэтага, прапануем пад развагу беларускіх вэтэранаў Паўночнай Амэрыкі наступнае: на канец тыдня "Лейбар дэй" у наступным годзе зрабіць сустрэчу вэтэранаў у Бэлэр-Менску, што ля Нью Ерку, або ў іншым месцы. Гэткую пропанову высоўваем ужо цяпер таму, каб было даволі часу абмярковаць яе мэтазгоднасць, устанавіць праграму.

Мяркуем, што добра зарганізаваная сустрэча можа прынесці ня толькі карысць яе ўдзельнікам, але павінна спрычыніцца да далейшай еднасці беларускіх вэтэранаў на эміграцыі. Ініцыятыва арганізацыі сустрэчы павінна, на нашу думку, выйсці ад зарганізаваных групах у Злучаных Штатаў. Наш часапіс ахвотна зъмесціць водгукі на гэту пропанову.

Слова за вамі.